

*Пазители на паметта
Guardians of the Memory*

БЛАГОДЕТЕЛЯТ ГРИГОРИЙ МАРАЗЛИС

Вера Кисьова

Регионален исторически музей – Пловдив

Резюме. Статията представя кратки биографични данни и информация за обществената и благотворителна дейност на Григорий Григорович Маразлис (1831 – 1907). Личност, впечатляваща с щедрото си меценатство, благотворителност и покровителство на просветата, науката и изкуството. Важна и многостранна дейност той развива в родната си Одеса и много други градове като Атина, Керкира, Константинопол, Филипопол (Пловдив). В Пловдив Гр. Маразлис построява с лични средства сграда за гръцката мъжка гимназия.

Данните са малко известни или почти липсват в българската историопис.

Keywords: Marazlis, charity, Odessa, Philippopolis, Plovdiv

Григорий Маразлис – едно име, което е на път да бъде забравено. Доскоро много от жителите на Пловдив знаеха какво е „Маразлията“, но днес по-младите поколения едва ли могат да свържат училището на ул. „П. Р. Славейков“ № 1 с името на Григорий Маразлис. За изследователите на пловдивската история то обикновено се свързва със спора дали Гр. Маразлис е грък, или българин и с въпроса за българо-гръцките отношения от началото на XX век.

През 2005 г., по повод 100-годишнината на училището в Солун, което носи неговото име, беше проведена международна конференция на тема: „Маразлиевите училища в Югоизточна Европа“. Представена беше информация за огромната благотворителна дейност на Гр. Маразлис за образованието, науката, културата и в социалната област. Тези данни са малко известни или почти липсват в българската историопис.



Григорий Маразлис

Знаем от книгата „История на Филипопол от древността до наши дни“ на К. Апостолидис, че прародителите на Григорий Маразлис са преселници от Саранта Еклия (или Лозенград) и се установяват в Пловдив в кв. „Мараша“. Родоначалникът на рода Йоан Григориос Константинос Маразлис бил ктитор на митрополитската църква „Св. Марина“. Неговият син и баща на големия благодетел – Григори Йоану Маразлис, завършва Централното гръцко училище във Филипопол, преселва се млад в Константинопол, забогатява от търговия, подпомага роднините си във Филипопол, а също и по-късно от Одеса, където се установява окончателно.¹⁾

Константинос Популидис, който изследва историята на Одеската гръцка община, дава следните биографични сведения за Григорий Гр. Маразлис.²⁾ Роден е в Одеса през 1831 г. Учи в Гръцкото търговско училище в Одеса, в основаването на което е участвал и баща му. Продължава образованието си в прочутия лицей Ришельо, а след завършването му през 1850 г. учи в Париж. В началото на жизненото си поприще заема първо общинска служба при Главното управление на Кавказ, от 1867 до 1873 е висш служител на общината на Одеса, а от 1873 до 1877 г. е общински съветник и същевременно надзирава делата на баща си.

През 1878 г. Гр. Маразлис е избран за кмет на Одеса и остава на тази длъжност 4 мандата (16 години). Маразлис става душата и движещата сила на одеската община, дейността му е изключително плодотворна, а времето на кметуването му се превръща в „работилница за материално и духовно съзидание“ според оценките от руски и гръцки извори. Множеството общински дейности и инициативи, и в частност разширяването на пристанището, превръщат Одеса в град от европейски тип.

Има брак с руска благородница, но не оставя потомство. През 1907 г. заминава за Ница, Франция, на лечение, но получава парализа и след завръщането си умира. Погребан е в гръцкия храм „Св. Троица“ в Одеса. Наследник на огромното му богатство остава синът на сестра му – офицер в руската армия.

Списъкът на дейностите, които са предприети от Гр. Маразлис като кмет на Одеса, е дълъг. В повечето от тях той участва и с лични средства и са илюстрация за неговата благотворителност и филантропия.

Наред с множеството дейности, свързани с благоустрояването на града (разширяването на пристанището, изграждането на стадион, концертна зала, театър, поща, трамвайни линии, електрификация, водопровод, пазари и много други), които се отнасят до чисто кметските му инициативи, той се ангажира с **лични средства** в:

- изграждане на сграда за микробиологична лаборатория;
- изграждане на общинска библиотека;
- изграждане на сградата на музей на изящните изкуства и занаяти;
- изграждане на техническо училище;

- изграждане на общински парк и образцова градина;
- изграждане на сграда, която обединява общинските образователни учреждения и храм към нея;
- и обществена читалня в близост;
- сграда на смесено начално и девическо училище;
- един от етажите на общинския приют;
- сграда на старчески дом;
- детска трапезария за сирачета;
- нощен приют;
- трапезария за бедни;
- детски ясли за изоставени деца;
- сграда за очни болести;
- старчески дом за изпаднали в нищета богаташи.

Специално на гръцката община в Одеса Маразлис дарява:

- къщата на баща си, която е била седалище на Филики Етерия;
- един недвижим имот в близост до гарата;
- старчески дом за гръцката община;
- приют на гръцката община;
- той е и спомоществател на храма „Св. Троица“ в Одеса.

Даренията на Маразлис извън Русия включват:

- дарител е на Вселенската патриаршия и много други православни храмове;
- дарява статуя на Вселенския патриарх Григорий V на родния му град;
- заедно с други дарители построяват сградата, днес на ул. –Царица София“ в Атина, където по-рано са се помещавали Промислената и Търговската академия, а днес – Хипократовата болница на Атина;
- построява сградата на Маразлиевото училище в Атина;
- дарител е за първото международно изложение в Атина през 1903 г.;
- построява Маразлиевото сиропиталище на о-в Керкира (Корфу);
- подарява множество картини на Националната галерия в Атина;
- построява сградата на патриаршеското градско училище Маразлис в кв. „Фенер“ в Константинопол;
- построява Маразлиевия лицей в Солун.
- основава единствената по рода си „Библиотека Маразлис“. Главната цел на тази поредица е била да се издадат в превод на гръцки език научни класически съчинения от други езици, както и оригинални творби. Съставител на репертоара бил Лисандро Хаджикоста – учен педагог от Одеса. По данни на съвременници за около 12 години Маразлис е изразходил повече от един милион драхми. Творбите са продавани на ниски цени, а много книги са из-

пращани даром на държавни, общински, училищни и църковни библиотеки. Издаването на библиотеката спира след смъртта на дарителя³⁾;

– построява Маразлиевото училище в Пловдив.

Към 1900 г. в Пловдив има общо 3 гръцки забавачници, 1 шестокласно мъжко, 1 шестокласно девическо, 1 петокласна мъжка и 1 третокласна девическа гимназия и два пансиона. Всяка година в тях завършват около 1000 деца. Ускореното социално и икономическо развитие на града след Освобождението води до промени и в градоустройството и архитектурния облик на Пловдив. Появяват се редица нови модерни жилищни, търговски и обществени сгради. Назрява необходимостта от построяването и на нова представителна сграда за нуждите на гръцкото образование в Пловдив. През 1898 г. започва строежът на такава именно сграда със средствата на Григорий Григориевич Маразлис.⁴⁾

Разказите за строителството на сградата посочват, че то започва 1898 г. в двора на църквата „Св. Петка“. Архитект на сградата е Димитри Андроникос, завършил Политехниката в Атина. Той се споменава като автор на сградата на гръцкото училище и една жилищна постройка от 1890 г. и като един от групата на първите архитекти чужденци, работили в Пловдив след Освобождението, които правят смели и големи крачки към европейските архитектурни достижения.

И действително, сградата удивлява с елегантността си, богатата архитектура и живописно местоположение върху обширна тераса в подножието на Джамбаз тепе. Проектирана е изцяло в класически дух. Средният ризалит е изнесен напред и така в етажа е оформен дълбок портик, фланкиран от четири изящни колони в дорийски стил. Фасадата е с пиластри в йонийски стил. По стените и тавана на портика има декоративна стенопис. Към сградата се подхожда по внушително двураменно стълбище.

На всеки от двата етажа има по шест учебни стаи. Таваните на фоайето и салона със сцена за тържества са изографисани с фрески във византийски стил, а на площадката между двата етажа е направена византийска мозайка и е изписана годината 1900 (на завършването на сградата). На стената на фоайето е имало плоча с надпис на гръцки език в прослава на дарителя и бюст на Гр. Маразлис. Над вратата на библиотеката, която е включвала над 300 тома, е поставен бухал – символ на просветата. За откриването на училището били подготвени гимнастически упражнения, а от гр. Кавала са докарани и засадени 10 диви кестена. Новата учебна година се открива тържествено, но в отсъствието на дарителя. Отпечатан е специален плакат със снимка на сградата и портрет на Гр. Маразлис.

В новата сграда се настаняват мъжката гимназия и шестокласното мъжко училище. Училището е много добре уредено с модерни пособия и специални кабинети по химия и физика. Притежавало е и археологическа сбирка,

предадена по-късно на музея в София. Особено ценна е била библиотеката. Тя всъщност представлява сбирката на пловдивското елинско училище, събирана в продължение на цял век и прехвърлена тук след построяването на новата сграда. За съжаление, по време на събитията от 1906 г. и погрома над много от гръцките институции в града голяма част от нея е загубена. За някои от изданията, които тя е притежавала, научаваме от каталозите, вписани в кондиката на Пловдивската митрополия. Съдържала е издания на античните автори Аристотел, Омир, Вергилий, множество помагала за изучаване на старогръцки, новогръцки, латински, италиански, френски и холандски, енциклопедични издания на представители на Просвещението, на известни географи, астрономи, философи от XVIII в. и пр., преведени на гръцки език и печатани във Венеция. Тук са се намирали и съчиненията на бележити представители на гръцкото просвещение.⁵⁾

Историята на училището като гръцко обаче е кратка. Това, че ние не разполагаме с повече сведения за историята му, учебните програми, учителския персонал, броя и състава на учениците и пр., се дължи на факта, че както отбелязва един от бившите директори на училището, при една от ревизиите били бракувани и унищожени всички главни и летописни книги до 1915 – 1916 г. Почти липсват данни и за събитията от лятото на 1906 г.

Още през учебната 1906 – 1907 г. училището „Григорий Григориевич Маразлис“ е обявено за българско от Министерството на просветата. Повече от 30 години училището запазва името си и е известно в града като „гръцкото училище“. Убедена обаче в българския произход на дарителя, управата на прогимназията решава да побългари името Маразлис на Марашлията. След 1948 г. в продължение на годините то е променяно няколко пъти едновременно с поредица обединения, разформирowania и преобразования : нарича се последователно „Иларион Макариополски“, „Йорданка Николова“, „Кирил и Методий“, „Йоаким Груев“, а от 1975 г. носи името „Гео Милев“, като в момента функционира като начално училище.⁶⁾

Макар и построено, за да приюти гръцката мъжка гимназия, поради стечение на събитията Маразлиевото училище вече повече от 100 години е част от структурата на българските учебни заведения в Пловдив. Като изключим имената на Чалъковци, трудно можем да посочим друга личност – дарител от такъв ранг за образованието в Пловдив. В този смисъл името на Григорий Маразлис може да заеме достойно място в списъка на дарителите за българската просвета.

През 2012 г. в Одеса излезе голямо изследване за живота, обществената и благотворителна дейност на Маразлис – „Григорий Маразли, честь паче почести“ с автори Сергей Решетов и Лариса Ижик, издание на Одеския филиал на Гръцкия фонд за култура.

БЕЛЕЖКИ

1. Αποστολίδης, Κ. (1959). Μ. Η της Φιλιπουπολεως ιστορια απο των αρχαιοτατων μεχρι των καθημας χπωνων, Αθινα. Цитирането е според ръкописния превод на български език, който се съхранява в библиотеката на РИМ – Пловдив, (сс. 1006 – 1016).
2. Ποπουλίδης, Κ. (2006). Η ελληνική κοινότητα της Οδησσού και ο Γριγόριος Γ. Μοαρασλής (1831-1907) (σσ.67 – 84) (Οдеската гръцка община и Григорий Γр. Μαραзлис, 1831 – 1907 г.). В: Ζιωγου – Καραστεργίου, Σ. (ред.). Τα Μαρασλεια σχολεια στη Ν.Α. Ευρωπη. Θεσσαλονικη.
3. Във фонда на отдел „Книги и печатни издания“ на РИМ – Пловдив, се съхраняват няколко издания от „Библиотека Μαραзлис“ като част от личната библиотека на К. Μ. Αποστολιδис.
4. Kisiova, V. (2006). The school „Grigory Grigorievich Marazlis“ in Plovdiv (pp. 162 – 167). In: Ζιωγου – Καραστεργίου, Σ. (ed.). Τα Μαρασλεια σχολεια στη Ν.Α. Ευρωπη. Θεσσαλονικη.
5. Данова, Η. (1995). Библиотеката на пловдивското елинско училище (сс. 18 – 21). В: *Училищната книжнина в България през XIX в.* Пловдив.
6. ДА – Пловдив, л.ф. № 1494 – Тодор Стойчев Струнчевски.

ЛИТЕРАТУРА

- Αποστολίδης, Κ. (1959). Μ. Η της Φιλιπουπολεως ιστορια απο των αρχαιοτατων μεχρι των καθημας χπωνων, Αθινα.
- Ζιωγου – Καραστεργίου, Σ. (ed.).(2006). Τα Μαρασλεια σχολεια στη Ν.Α. Ευρωπη. Θεσσαλονικη.
- Решетов, С. & Ижик, Л. (2012). *Григорий Μαραзли, честь паче почеси.* Одеса.

THE BENEFACTOR GREGORY MARAZLIS

Abstract. The article presents briefly biographical data on social and charitable activities of Gregory Gregorievich Marazlis / 1831-1907 / A generous personality - education, science and art maecenas in his native Odessa and many other cities such as Athens, Kerkira, Constantinople, Philippopolis (Plovdiv). The Greek School for Boys in Plovdiv was built with his private funds.

Vera Kisiova

✉ Regional history museum of Plovdiv
Memorial house „Hristo G. Danov“
2, Mitropolit Paisii, Plovdiv
E-mail: vkisiova@hotmail.com